

Børns levevilkår

DANMARKS
STATISTIK

Børns levevilkår

Udgivet af Danmarks Statistik

April 2002

Oplag: 3000

Danmarks Statistiks trykkeri

ISBN 87-501-1286-4

Pris: 196 kr. incl. 25 pct. moms

Adresse:

Danmarks Statistik

Sejrøgade 11

2100 København Ø

Tlf. 3917 3917

e-post dst@dst.dk

www.dst.dk

© Danmarks Statistik 2002

Enhver form for hel eller delvis gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne publikation, uden skriftligt samtykke fra Danmarks Statistik, er forbudt efter gældende lov om ophavsret.

Undtaget herfra er citatretten, der giver ret til at citere, med angivelse af denne publikation som kilde, i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Forord

Med denne temapublikation tegner Danmarks Statistik et billede af børns levevilkår omkring år 2000. Der præsenteres nye analyser i forhold til bogen *Tal om Børn*, udgivet af Socialministeriet i 1996, og temaartiklen i Statistisk tiårsoversigt 2000, *Børn og familier gennem 20 år*. Bogen bygger især på oplysninger fra Danmarks Statistiks Børnedatabase, som rummer oplysninger om forældre og børn fra og med 1980.

Statistikken er opgjort fra barnets synsvinkel. Det betyder, at der ikke alene ses på de 0-17-åriges familie- og boligforhold, dagpasning, skolegang, kost- og fritidsvaner mv, men også vises opgørelser af børnene fordelt efter forældrenes uddannelse, beskæftigelse, indkomst osv. Indenfor hvert af emnerne sammenlignes med vilkårene 10 år tidligere.

Levevilkårene er desuden fulgt for en hel generation af børn. Bogen besvarer dermed spørgsmål som: Hvor stor en andel af de 17-årige har altid boet hos de samme voksne forsørgere, og hvor stor en andel har oplevet mindst fire familieskift? Hvor stor en andel af de 17-årige har gennem hele livet boet med forældre, der tilhører den rigeste fjerdedel af familierne?

På nogle områder rækker undersøgelsen langt ud over barneårene. Fx vises, hvor stor en andel af de 35-årige mænd, der har fået mindst én ubetinget fængselsstraf efter de er fyldt 15 år. I bogen påvises, at forældrenes sociale forhold på mange punkter "arves" af børnene. Sammenhængen er særlig markant når det gælder uddannelsesniveau: Børn af højtuddannede forældre opnår langt hyppigere også selv en høj uddannelse end andre børn.

Socialministeriet har ydet finansiel støtte til projektet. Undersøgelsens styregruppe bestod af Per Kampmann og Jens Wamsler (socialministeriet) samt Carsten Torpe og Anne Nærvig Petersen (Danmarks Statistik).

Enkelte afsnit er leveret af eksterne forfattere: Sisse Fagt, Fødevarerdirektoratet (afsnit 5.1), Steffen Bang, Undervisningsministeriet (afsnit 5.3) og Torben Fridberg, Socialforskningsinstituttet (afsnit 5.4).

Anne Nærvig Petersen er ansvarlig for bogen som helhed og har stået for redaktionen i samarbejde med Ebbe Frørup, Malene Skov Jensen, Lisbeth Laursen, Bo Møller, Anna Qvist og Mikkel Zimmermann. Nonnie Westphall har haft ansvar layout og grafik.

Danmarks Statistik, april 2002

Jan Plovsing /
Carsten Torpe

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	7
1 Børnebefolkningen	11
1.1 Børn i forhold til hele befolkningen	11
1.2 Fødsler	13
1.3 Familiestørrelse	14
1.4 Børn i kommunerne	16
1.5 Ind- og udvandring af børn	19
1.6 Børn med fremmed baggrund	20
1.7 Dødelighed	24
1.8 Børn i folkekirken	25
1.9 Navngivning af børn	26
2 Børns familieforhold	29
2.1 De voksne i børns familier	30
Børn der bor hos begge forældre	31
Børn der bor hos deres mor	33
Børn der bor hos deres far	34
Børn der ikke bor sammen med forældre	35
2.2 Familieskift gennem de 17-åriges liv	36
2.3 Adopterede børn	39
2.4 Børns søskende	41
Børns alder og søskende	43
Tvillinger, trillinger og firlinger	46
2.5 17-åriges søskende gennem hele barndommen	46
2.6 Børn anbragt uden for hjemmet	47
Social baggrund	53
2.7 Børn med forældre, der har begået lovovertrædelser	55
3 Børns familiers uddannelse, beskæftigelse, indkomst og bolig	61
3.1 Forældrenes højeste uddannelse	61
3.2 Forældrenes beskæftigelsesforhold	64
Forældrenes arbejdstid	66
De 17-åriges familiers arbejdstid	67
Forældrenes ledighed	68
De 17-åriges familiers ledighed	70
3.3 Børns familiers Indkomst	70
Familiers bruttoindkomst	70
De 17-åriges familiers bruttoindkomst	73
Hovedindkomstkilden	74
De 17-åriges familiers hovedindkomstkilde	76
Midlertidige overførselsindkomster	76
De 17-åriges familiers overførselsindkomster	78
3.4 Børns familier med barsels- og børnepasningsorlov	79
3.5 Børns boligforhold	81
4 Udgifter til børn	83
4.1 Forbrugsmønster i husstande med og uden børn	84
Forbrugsmønster i husstande med lige stor indkomst	86

4.2	Hvad koster det at have et barn?	88
	Takster for børnepasning	91
	Satser for offentlige tilskud til børn	92
4.3	Offentlige udgifter til børn	92
	Udgifter til skoler	95
	Udgifter til børnepasning	96
	Kommunale sundhedsudgifter til børn	97
	Bistand til børn og unge	98
5	Børns dagligdag	99
5.1	Børn og unges kostvaner	99
	Ungdommens uregelmæssige måltider	99
	For meget sukker og for lidt grønt	100
	Unge og fastfood	102
5.2	Børn i dagpasning	103
5.3	Børns skolegang	107
	Flere og større skoler	110
	Efter Grundskolen	112
5.4	Børns fritidsaktiviteter	114
	De elektroniske medier fylder mere	114
	Børn læser stadig bøger	116
	Næsten alle dyrker sport	118
	Stabilt brug af kulturtilbud	119
6	Børn i sundhedsvæsenet	123
6.1	Børns lægebesøg	123
6.2	Børns skadestuebesøg	126
6.3	Børns sygehusindlæggelser	129
	17-åriges sygehusindlæggelser gennem barndommen	132
7	Fra barn til voksen	137
7.1	De unge flytter hjemmefra, danner par og får børn	137
	De unge danner par	138
	De unge får børn	139
7.2	De unge i uddannelsessystemet	140
7.3	De unges beskæftigelses- og indkomstforhold	145
7.4	Unge kriminalitet	150
	De 15-24-åriges lovovertrædelser	150
	15-35 årige lovovertrædere	153
	15-35-årige lovovertrædere og social baggrund	156
7.5	Unge anbragt uden for hjemmet	159
8	Social arv	163
8.1	Uddannelse	164
8.2	Hovedindkomstkilde	166
8.3	Ledighed	168
8.4	Midlertidige overførselsindkomster	170
8.5	Indkomst	172
8.6	Kriminalitet	175

Sammenfatning

Tal på børns liv Børns velfærd afhænger i høj grad af forældrenes sociale forhold. Derfor indgår forældrenes uddannelse, beskæftigelse og indkomst mv. i beskrivelsen af børnenes levevilkår. Hvilke forhold har børnene haft gennem opvæksten, hvilke erfaringer får de med i bagagen, og hvilken betydning kan det få senere i ungdommen? Formålet med denne bog er at give nogle af svarene med udgangspunkt i statistik. Danmarks Statistik kan naturligvis ikke på den måde afgøre, om børn har det godt eller dårligt - men tallene kan indenfor deres emner bruges som pejlemærker.

Flere oplysninger På Danmarks statistiks hjemmeside www.dst.dk vil der blive adgang til detaljerede tabeller indenfor nogle af de emner, der er med i bogen.

Børn og deres familiers sociale forhold

- Relativt færre børn i Danmark* 22 pct. af befolkningen er børn under 18 år, hvilket er en lavere andel end i 1960, hvor 31 pct. af befolkningen var børn. Der fødes for få børn i Danmark til at vedligeholde befolkningens størrelse, men på grund af indvandring vokser befolkningen alligevel. 9 pct. af alle børn i Danmark har fremmed baggrund, men 40 pct. af børnene med fremmed baggrund har dansk statsborgerskab.
- Kernefamilien mest almindelig* Tre fjerdedele af alle børn bor sammen med begge deres forældre. 21 pct. bor hos deres mor, 3 pct. hos deres far og 1 pct. er udeboende. 80 pct. af børnene bor sammen med én eller flere søskende, og halvdelen af alle børn bor med én søskende. 12 pct. af alle børn har ingen søskende, mens 61 pct. alene har helsøskende, 10 pct. alene halvsøskende, 1 pct. alene papsøskende (dvs. forældres partneres børn), og endelig har 16 pct. af børnene forskellige kombinationer af søskende.
- Opbrud i familien gennem barndommen* I løbet af opvæksten kan børn blive udsat for mange omskiftelser. Af de 17-årige har 42 pct. haft et eller flere brud i familien, og 8 pct. har været udsat for mere end 3 opbrud. Med opbrud menes, at en af forældrene eller forældrerens partner er flyttet ud eller ind i familien, eller at barnet selv er flyttet. Disse brud betyder, at 20 pct. af børnene har boet sammen med 3 eller flere forskellige voksne.
- Travlere og rigere børnefamilier* Børnene har en travl hverdag, og det har deres forældre også. Der er de seneste ti år en betydelig større andel af børnene, der har forældre med heltidsarbejde. I 1999 var andelen 86 pct., hvor den i 1989 kun var 65 pct. Børnenes familier er også blevet relativt rigere. I 1999 lå 40 pct. af børnenes familier indkomstmæssigt i den øverste fjerdedel af alle familier. Denne andel var kun 18 pct. i 1989.
- 90 pct. af de 3-5-årige bliver passet ude* Imens forældrene arbejder er børnene i institution og skole. De fleste nyfødtes forældre har dog barselsorlov, og 40 pct. af de 1-åriges forældre tog forældreorlov i 1999. Knap 80 pct. af de 1-2-årige og over 90 pct. af de 3-5-årige bliver passet i et dagpasningstilbud. Alle børn går i skole fra 6-7-årsalderen til 16-årsalderen. Langt de fleste børn, 88 pct., går i kommuneskoler, mens 12 pct. går i privatskoler.

<i>Næsten alle børn har kontakt med sundhedsvæsenet</i>	Det er ikke kun skoler og daginstitutioner, der har børnene som kunder. Det har sundhedsvæsenet i høj grad også. Næsten alle børn kom i 1999 i kontakt med sundhedsvæsenet. 84 pct. af alle børn havde kontakt til en praktiserende læge, 16 pct. besøgte en skadestue, og ca. 7 pct. af alle børn var indlagt én eller flere gange på hospital.
<i>Børnene har en travl fritid</i>	I fritiden dyrker næsten 90 pct. af alle børn en eller anden form for sport. 61 pct. af drengene og 85 pct. af pigerne i 10-12-årsalderen læser bøger hver uge, og de bruger dagligt 4,5 timer på elektroniske medier. Blandt de 13-15-årige har næsten to tredjedele af både piger og drenge fritidsjob. I 15-årsalderen har 73 pct. en lønindkomst på gennemsnitligt 12.000 kr. om året
<i>Forældrene har ofte erhvervsuddannelse og er lønmodtagere</i>	To tredjedele af børnene har forældre, der har en erhvervsuddannelse, og tre fjerdedele af alle børn har forældre, der arbejder som lønmodtagere. Godt en trediedel har forældre, der er lønmodtagere på grundniveau.
<i>35 pct. af børnenes familier modtager overførselsindkomster</i>	I alt 35 pct. af børnene har familier, der i 1999 modtog overførselsindkomst. 25 pct. af børnene har familier, der i 1999 var berørt af arbejdsløshed, men kun 1 pct. af børnene har en familie, der var arbejdsløs hele året.

Børns sociale arv

<i>Markant social arv</i>	Der er en klar tendens til, at forældrenes sociale forhold "nedarves" til deres børn. Det betyder bl.a., at børn af forældre med et højt uddannelsesniveau også selv opnår et højt uddannelsesniveau. At børn, hvis forældre lever af selvstændig virksomhed, oftere selv bliver selvstændige sammenlignet med andre børn. At børn, hvis forældre lever af overførselsindkomster og pension, oftere selv kommer til at leve af overførselsindkomster og pension sammenlignet med andre børn.
<i>Forældrenes uddannelse spiller en særlig rolle for den sociale arv</i>	Andelen af børn, som opnår en lang videregående uddannelse, er næsten fire gange større for de børn, hvis forældre har lang videregående uddannelse, end blandt samtlige børn. Forældrenes uddannelse er den sociale faktor, der betyder mest, ikke blot for hvilken uddannelse, deres børn får, men fx også for børnenes beskæftigelse og indkomst senere i livet.

Børn anbragt uden for hjemmet

<i>Anbragte børn klarer sig dårligere end andre børn</i>	Unge, der har været anbragt uden for eget hjem af de sociale myndigheder, har haft specielle opvækstvilkår sammenlignet med andre, og de klarer sig dårligere end andre unge, når det gælder uddannelse, beskæftigelse og indkomst. De unge, der har været anbragt, har samtidig en højere kriminalitet end andre unge.
<i>Anbragte børn er fra ressourcetsvage hjem</i>	1 pct. af alle børn er anbragt uden for hjemmet. De anbragte børn har ressourcetsvage mødre, og sammenlignet med andre børn har flere af dem mistet forældre ved dødsfald. En trediedel af de anbragte børn har

forældre, der har fået mindst én fængselsdom i barnets levetid. Til sammenligning har 4 pct. af alle børn forældre, hvor en eller begge har fået en fængselsdom i barnets levetid. Det er oftest faderen, der har fået dommen.

Unge vej til de voksnes rækker

- Unge etablerer sig senere i dag* Den danske ungdoms vej til de voksnes rækker sker med små skridt over en lang periode og i forskellige tempi. De fleste unge flytter hjemmefra, når de er mellem 19 og 22 år. De bliver boende hjemme lidt længere end for ti år siden, og de danner par og flytter sammen senere. De unge får også børn lidt senere end for ti år siden. Halvdelen af de 30-årige havde fået børn i 2001, mens det var halvdelen af de 29-årige i 1991.
- Flere tager en uddannelse* Derudover tager en større andel af unge en uddannelse sammenlignet med tidligere. I 1999 var 35 pct. af de 21-30-årige under uddannelse - i 1989 var andelen kun 28 pct. Det er især kvinderne, der i stigende grad får en uddannelse.
- Unge kommer senere til at tjene godt* Over halvdelen af de unge ligger indkomstmæssigt i den nederste halvdel af befolkningen - dvs. under medianindkomsten. Sammenlignet med 1989 er de unge i 1999 placeret længere nede i indkomsthierarkiet, og de kommer senere op i den halvdel af befolkningen, der tjener mest.
- 24 pct. af de unge har overtrådt loven* Det er ikke kun børnenes forældre, der overtræder loven, en stor del af de unge er selv dømt for lovovertrædelser. 24 pct. af alle 15-35-årige har begået en eller flere lovovertrædelser efter de er fyldt 15 år.
- 8 pct. af alle 35-årige mænd har været i fængsel* 58 pct. af de 35-årige mænd og 16 pct. af de 35-årige kvinder har, efter de er fyldt 15 år, modtaget en afgørelse for én eller flere lovovertrædelser. 8 pct. af de 35-årige mænd har fået en ubetinget frihedsstraf, mens det samme gælder for under 1 pct. af de 35-årige kvinder. Andelen af 30-årige, som har fået frihedsstraf, er over dobbelt så høj for dem, hvis far har fået frihedsstraf, end for samtlige unge.

Udgifter til børn

- 15.000 kr. til tøj og udstyr om året* Børn koster penge. Udgifterne til børn betales dels af forældrene dels af det offentlige, men det er svært at opgøre, hvad et barn præcist koster. Af forbrugsundersøgelsen kan det dog ses, at en gennemsnitsfamilie med 1 barn i 1998 brugte 15.000 kr. til specielle børneudgifter som tøj, spædbarnsudstyr mv. Hertil kommer selvfølgelig udgifter til mad og andet.
- Kommunerne har størst udgifter til skoler og børnepasning* Kommunerne brugte gennemsnitlig 50.000 pr. barn i 2000. Størst var udgifterne til skoler, hvor kommunerne i gennemsnit brugte 39.000 pr. barn mellem 6 og 16 år. Næststørst var udgifterne til børnepasning hvor udgiften i gennemsnit var på 32.000 pr. barn mellem 1 og 10 år.